Ч. 179 (12.545). Львів, четвер 14. серпня 1930. Рік LI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 27·50 „
Річно 55·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Мовчанка.

Замісць політичних енунціяцій — дефіляда і парада.

Львів, 12. серпня 1930.

Вся польська преса без вимку погоджується у погляді, що найважнішою подією польського політичного дня є — мовчанка, яка царила на зїзді леґіоністів у Радомю. Ніби зїзди леґіоністів, Стшельца, чи інших т. п. орґанізацій не дуже годяться для „прояснювання“ політичної ситуації і вирішування політ. проблем. Але коли такі вже часи настали, що й зїзд підофіцирів резерви приймає резолюцію про потребу негайного розвязання законодатних палат, введення нового державного устрою і про т. п. дрібнички, а преса присвячує опінії такого ареопаґу поважне значіння і — довгі коментарі, то тим більше зїзд орґанізацій, які дали підвалину під польську армію і які є моральними двигунами володіючого в державі табору, мусів звертати на себе увагу не лише леґіоністів, пеовяків, військових і піввійськових, але й усіх політиків у Польщі та публіцистів. Річ у тім, що з хвилиною зачинення парляментарної трибуни треба якого іншого форум, на якому уряд міг би виступати з заявами, міг би голосити свою програму, міг би полемізувати з опозицією — словом, де міг би *говорити*. Тому недільний зїзд леґіоністів у Радомю уся санаційна і опозиційна преса вважала доброю нагодою для марш. Пілсудського і для міністрів, аби вони *щось сказали*. Здається, нинішня ситуація у Польщі не є того рода, щоби треба аж ближче поясняювати, чому люди — санатори й ендеки та пепеси, леґіоністи I-ої та IV-ої бриґади, врешті вся краєва і закордонна політична преса — чому вони бажали щось почути. Щось, що кинуло би промінчик світла на темінню сповите поле можливостей політичного завтра держави: яка буде доля парляменту, чи відбудуться нові вибори чи може далі будуть пристосовувані ріжні крючки боротьби між урядом та соймом, що станеться з цілим рядом наболілих питань господарської натури (реформа податків, торговельний договір з Німеччиною) і т. д. і т. д. Очевидно, не на леґіоновому зїзді у Радомю про все те детально говорити, але *щось* сказати можна би, щось, що хоч би трішки пояснило заміри і пляни уряду.

Тому теж поголоски у польських політ. колах на тему: чи буде марш. Пілсудський промовляти чи не буде — не вгавали до останньої хвилини. Коли стало відомим, що Пілсудський таки візьме особисто участь у зїзді, здавалося річю неминучою, що він виголосить теж промову. А що промови маршала мають уже свою спеціяльну славу, то й зацікавлення було чимале. „Роботнік“ напр. твердить, що саме табор Пілсудського й його найближче леґіонове оточення „було спрагнене його слів, як небесної манни“.

Але замісць виголосити велику промову політ. значіння, марш. Пілсудський — як читаємо в іншій ґазеті — приїхав до Радомя, заїхав до староства, потім прийняв дефіляду учасників зїзду, після дефіляди зїв у ресторані сніданя в малому гурті достойників, і після короткого відпочинку відїхав до Варшави. В міжчасі зібраним у салі кіна „Корсо“ учасникам академії казали вийти на майдан, де — серед безперервного дощу — виголосили промови премієр Славек, ґен. Ридз-Сміґли і ґен. Ґурецький, промови, в яких не було „ніже тіні коми“ про політику й сучасну ситуацію в Польщі. Більшість учасників зїзду знуджена розїхалася підчас промови ґен. Ридза-Сміґлого, а з промови ґен. Ґурецького навіть кореспондент урядового ПАТ-а не подав ані словечка.

Тепер польська преса займається інтерпретацією — мовчанки. Мовляв: „мовчанка в Радомю є така говірка, що не можна про неї мовчати“. Санаційна преса розписується описом дефіляди і паради, опозиційна признає, що справді зїзд леґіоністів мав характер виключно „зоровий“, при чому однак вичисляє ті делеґації і групи (закопанських „ґуралів“, ловічан, шлеських гірників і ін.), які являються на всяких парадах та спеціяльно з леґіонами і зїздом леґіоністів не мають нічого спільного. Пояснюють теж недискретні польські ґазети тайну масовости зїзду (урядові відпустки, безплатні білети і т. д.) і кінчають мінорним висновком, що — за вияснениям політ. ситуації прийдеться чекати до осени, до часу терміну скликання сойму.

А покищо дальше царить мовчанка, яка безтежить людей питанням: чи марш. Пілсудський і уряд тому мовчить, що не хоче говорити, чи тому, що не знає — що сказати?!..

Радянські перспективи.

Конґрес у Москві та суд над СВУ у Харкові. — медалі більшовицьких успіхів. — Гроші або — Праця невільницькими руками. — Сталін у ролі Петра Великого. — Задній бік війна! — Передчуття фінансової катастрофи. — Експорт і пропаґанда.

XVI конґрес більшовицької партії, що перетворився властиво в суд над правою опозицією, був для московської інтеліґенції у деякій мірі тим самим, що харківський процес для української інтеліґенції. Порівнання випадає тут у всякому разі не на користь Московщини. У Харкові вимусили від провідників української інтеліґенції відречення від її національно-державних ідеалів загрозою розстріляти сотки, а може й тисячі української молоді, прихильної до СВУ. В Москві-ж „права опозиція“ зреклася своїх політичних переконань під загрозою втрати визначних посад у партії та державі, в найгіршім випадку під загрозою заслання.

Поліційні засоби, якими Сталін так блискучо переміг праву опозицію, значить не більше й не менше, як остаточне **виключення ідейного елементу** з цілого обсягу діяльности більшовиків. Конґрес більшовицької партії завершує остаточно механізацію суспільно-політичного життя Радянщини.

З питомою східному деспотові мстивістю Сталін не міг відмовитися від приємности виставити своїх ворогів на посміховище: в цьому відношенні нагадує він свого попередника, Петра І, що власноручно відтинав бороди у тих бояр, що хотіли задержати на плечах принаймні голови.

Постанови конґресу, приготовані заздалегідь групою Сталіна, роблять **абсолютизм, бюрократизм і централізм** головними засадами більшовицької держави. Мур паперових резолюцій відокремлює остаточно більшовицький апарат від дійсности життя країни. Але побідний грім бучної статистики більшовицьких „досягнень“, записаних на добро сталінського проводу, не міг втримати цілком дисонансу в доповідях деяких делеґатів. На конґресі не далося затерти цілком, що якість радянських виробів стоїть в цілковитій суперечности до їх скількости, що стан більшовицьких залізниць страхітливий, що поразка на фронті колективізації примусила партію відступити „на приготовані позиції“. Не було таємницею для учасників конґресу, що фабрики, передбачені пятилітнім пляном будуються на костях голодуючого населення, що робітництво зовсім не одушевлене обтинанням зарібної платні на нову державну позичку, що червоноармійці занепокоєні долею ріллі в колективізованих селах

Уступи промови диктатора Сталіна, звернені до закордону, зраджують, що йому відомо й багато дечого іншого, що примусило його **жебрати позички** у капіталістичних держав; при тім Сталін пообіцяв навіть сплатити частину борґів (байдуже, в якій формі), отже доконав злочину, який більшовики закидали між іншим Єфремову та іншим оскарженим в харківському процесі. Але „**quod licet Jovi, non licet bovi**“. У всякому разі подорож Сталіна до Каносси европейського капіталу доводить, що більшовики догосподарювалися до самого краю і не мають великої надії на успіх позички під гаслом „пятилітка за чотири роки“.

Жадання позички у своїй промові скріпив Сталін новим підкресленням прав Радянщини на Бессарабію та зазначенням кривд заподіяних більшовикам у Китаю. В перекладі на людську мову це значить, що московський уряд „делікатно“ **погрожує війною,** коли йому не дадуть грошей. Беручи під увагу зброєння більшовиків, які стоять в різкому противенстві до сумного стану їх фінансів, мілітаризацію робітництва, молоді та жіноцтва, і глядючи на шалену пропаґанду неминучости війни у більшовицькій пресі, треба признати, що воюючі погрози Сталіна мають деякий реальний ґрунт. А з другого боку цілком зрозуміло, що ані Европа ані Америка не мають охоти давати більшовикам гроші, яких переважна частина була би певно зужита на дальші зброєння та дальші вимушування проти „капіталістичних“ держав.

Конґрес доказав недвозначно, які марні були надії тих, що сподівалися від нього змін напрямку розвитку радянських відносин. Цей розвиток прямує далі старим шляхом і **провадить більшовиків до війни чи до упадку.**

Пятилітку виконують більшовики ціною цілковитого господарчого виснаження держави та руїни внутрішнього ринку. Факт, що срібні а навіть мідяні гроші щезли — спершу на Україні й за короткий час у цілому Радянському Союзі, — доказує, що свідомість *неминучої фінансової катастрофи* охопила широкі маси населення. Розпучливі намагання більшовиків розвинути експорт, себто викинути за кордон все, що має якусь вартість без огляду на власне населення, справи на довший час ані трохи не міняє. Незвичайно низька продуктивність праці більшовицьких робітників, саботаж, пасивний спротив і величезні непродуктивні витрати не полишають жадних виглядів на нормальний розвиток більшовицького експорту. Всі більшовицькі вироби продаються за кордоном значно нижче їх самовартости, оскільки їх не виробляють вязні. Таким чином радянський експорт стало зменшує загальну суму майна радянської держави. З огляду на господарчу крізу майже в цілому світі у кожній державі розвивається тенденція купувати не більше, ніж вона продає тій державі, що довозить до неї. Американський ринок для Радянщини майже замкнено, бо там перемагає цілком слушна думка, що не лише московське дерево, але й інші товари є на ділі *продуктами невільницької праці.* Деморалізація, яку викликають більшовицькі ціни на світовому ринку, переконають певно незабаром і інші держави, що такі ціни можна осягти лише оплачуванням фабричних невільників — харчем, видушеним з поневоленого селянства.

Коли більшовики голосять, що головна мета пятилітки є зробити Радянський Союз незалежним від закордонного довозу, то цьому можна вірити лише відносно фабрик військового постачання, а поза тим московський уряд дбає значно більше про еспорт ніж про внутрішній ринок, бо лише за кордоном може він реалізувати вартости, видушені з населення й набути потрібну готівку. З цього погляду інду-

стріялізація не лише не увільняє Радянщину від інших держав, а навпаки збільшує її залежність від них. Отже кожне нове колективне господарство, що руйнує внутрішній ринок і кожна нова фабрика збільшує не лише залежність населення від більшовицької партії, але й партії від чужих держав.

Економічна боротьба між Рад. Союзом та іншими державами на світовому ринку відбувається в цілком відмінних умовах. Коли господ. криза в цілому культурному світі полягає головним чином в боротьбі між робітництвом та підприємцями за уділ в зиску спільної праці, то в Радянськім Союзі для девятьох десятих цілого населення річ іде за **голу можність істнування.** Виявляється все виразніше, що боротьба між Радянським Союзом та іншими державами є в значній мірі боротьбою між засадами невільницької та наємної праці; в цьому відношенні вона нагадує нам боротьбу між південними та північними американськими державами. Війна між ними була останнім засобом боротьби прихильників невільницької праці, що не могла витримати конкуренції найманої праці. Не є річчю випадковою, що саме Америка, а в Америці організоване робітництво, виступає в першу чергу й найбільш енергійно проти держави невільницької праці. Продовжуючи далі цю аналогію треба зазначити, що небезпека війни між Радянським Союзом та державами вільної праці є при інших рівних умовах більша, ніж між півднем та північчю, бо московський уряд панує не над якоюсь одною клясою білих невільників, а розпоряджає майном і життям цілого населення Радянщини.

Характер більшовицького експорту зраджує, що його обчислено не на довший час нормального розвитку, а на те, щоби здобути можливо скорше більше готівки. Вигляди-ж на експорт радянської фабрики матимуть лише тоді, **коли й у решті світу запанує більшовицький лад і невільницька праця.** Тому теж московський уряд ліквідує свої торговельні представництва в деяких менших державах, зате більшовицька пропаганда збільшилась у тій чи іншій формі всюди, й викликала в деяких державах енергійний спротив.

На войовничі вигуки Сталіна на конгресі можна зважати чи не зважати, але не можна заперечити того, що на початку другого двадцятиліття після скінчення світової війни, політичні відносини на Сході Европи означають не менше ні більше, як факт, що мир і війна є залежні від ласки-неласки товариша Сталіна.

М. Данько.

Війна чи мир?

Войовнича промова нім. міністра Тревірануса. — Мирний виступ президента райхстаґу Лебе у Кракові.

З нагоди роковин плебісциту у Східній і Західній Прусії відбулися 10. ц. м. великі німецькі маніфестації в ріжних місцевостях Прусії. На одній з таких маніфестацій промовляв міністр окупованих теренів Тревіранус, який заявив м. ін.: „З глибини душі згадуємо розірвані провінції, що є незагоєною раною на нашій східній фляшці, котра виглядає наче покалічені легені Німеччини. Будучина польського сусіда, який у значній мірі завдячує свою державність німецьким жертвам крови, може бути запевнена тільки тоді, коли Німеччина й Польща не будуть раз-ураз непокоїтися наслідком несправедливого перетягнення границь. Вже в самій вірі зитревати й у волі чину лежить будучина Німеччини. Прийде день, в якому боротьба за право освободить Німеччину й Европу“.

Ці слова стрінулися з гострою критикою польської преси. Але також деякі берлінські щоденники виступили проти промови Тревірануса („Монтаґморген“), закидаючи йому, що він не сказав ні одного слова, якого заграниця не моглаб зрозуміти фальшиво, а передовсім, що він не здобувся на ясну заяву того змісту, що більшість німецького народу не представляє собі ревізії границь інакше, як тільки мирним способом. А тимчасом заграниця оцінить, мовляв, виступ Тревірануса таким чином, що він хоче війни.

Що пацифістичні настрої в нинішній Німеччині поширені дуже сильно, видно також з виступу президента німецького райхстаґу Лебе на противоєнній маніфестації у Кракові, що відбулася в цюж неділю заходом соціялістичної партії в салі старого театру. През. Лебе, який зачав свою промову по польськи, заявив на початку, що німецька національна преса домагалася від нього, аби він говорив у Кракові про

те, що ділить німців і поляків. Але він, мовляв, заявив тій пресі у відповіди, що говоритиме про те, що Польщу й Німеччину вяже. Між Польщею і Німеччиною є — казав він дальше — спірні справи, але 99 відсотків з них можна легко вирівняти. А зрештою спори є також у найближчій родині. Є люди — продовжав Лебе — котрі кажуть, що гасло: „Ніколи більше війни!“ звучить так, якби ніколи більше землетрусу. Це неправда, бо землетрусу не роблять люди і не в силі йому запобігти, підчас коли війни роблять люди. Свою промову закінчив Лебе окликом „фрайндшафт“.

З двох промов двох передових німецьких політиків, виголошених одного і того самого дня, видно ясно, що в сучасній Німеччині нуртують два змагання. Одно з них заступають національні круги, які прямують до прилучення всіх територій з німецьким населенням, що їх відділено після програної війни від Німеччини до матірнього пня, передбачуючи, що це змагання може довести й до війни; друге змагання пацифістичне, заступають у першу чергу соціялістичні партії, які, мріючи в дусі також про повернення до Німеччини загарбаних у неї територій, хотілиб добитися того мирним шляхом і тому відкидають усяку думку про можливість вирішення зміни границь між Німеччиною і Польщею при помочі війни. Котре з тих двох змагань візьме верх в німецькому громадянстві, покаже недалека будучина.

Заговір проти Сталіна.

„Н. В. Журналь“ повідомляє, що в Москві викрито заговір старшин червоної армії проти Сталіна. У 18. полку артилерії арештовано кількох старшин. Ця сама газета потверджує вістку про арештування українського митрополита Пімена.

Е. ЧУЧМАН 29)

Між бойками.

(Продовження.)

Військовий цвинтар. „Цирончкі“ і зуби п. „пшодовікової“. Авдієнція у священика і клопоти парохіян. Відрадний обяв. Жидівські промисловці.

Вже доїзджаючи до села Т-ки, зауважив я на горі височезний памятник, який видно далеко-далеко, щось наче хрест Маркіяна з Підлиської гори. Що воно таке, питаю людей? Кажуть мені, що то німці в 1915 р. хоронили на цій горі поляглих жовнірів і поставили їм памятник. Нічого дивного, що я під враженням недавніх вісток про наші „розриті могили“, у першу чергу вибрався оглянути це німецьке цвинтарище. „Там-то — думаю — десь усе буряном заросло і хіба вітер час від часу сумно завиє, та дощ сполощить спорохнявілі кости. Бо комуж памятати про тих забутих героїв, похованих у недоступних горах, далеко від рідної батьківщини?“

І так воно дійсно є, але... на „голиці“ (місцевому громадському цвинтарі), бо тудою треба перейти, коли хочеш дістатися на німецьку половину, на самій горі. Трава і бурян по груди, поодиноких могил майже не видно, зрівналися з землею, хіба сям-там визирає залізний хрестик чи камінна фігурка. Читаю написи, самі Гойвановичі, видно місцеві „куркулі“, яких стати на фігурку. Прикре враження. „А що то буде — думаю — там вище?“

Йду і очам своїм не вірю. Чудова алея, обсаджена смерічками, а в її кінці, на самому краю гори високий памятник-колюмна, збита з дощок, хоч здалека видається, що з мрамору. Довкола памятника вигідні лавочки, на яких можна посидіти та надуматися доволі над суєтою „міра сего“, бо думи тут здається, таки родяться. З одної і другої сторони алеї лежать могили, поодинокі та братські, кожна гарно виложена, братські огорожені окремими штахетками, а на кожній бляшаний нумерок і вирізаний напис.

Скільки поезії в тих написах, без скиглїння, всі кажуть про геройську смерть за вітчину. Всі могили однакові, чи то „рус“, чи німець, чи навіть „унбеканнтер цівіліст“; всі лежать рядом згідно з гаслом“: „рівні з рівними“. Тільки трираменні хрести на могилах рядових і чотирираменні на могилах старшин російської армії вказують, що ворог-німець, навіть у воєнному завзятті клониться перед маєстатом геройської смерти за вітчину і памятає навіть про таку дрібницю, як третє рамя на хресті. Є, хіба, над чим подумати, коли оглянувши все, сядеш відпочати на лавочку коло памятника...

Хтож держить ці могили в такому порядку, думаю? Пізніше довідуюся, що крім рідні тут похоронених, ще й поодинокі товариства присилають з Німеччини рік-річно гроші на адресу дооколичних інтелігентів з проханням упорядкувати могили і зложити вінки. Щороку на задушні дні місцевий постерунок світить на кожній могилі свічечку. „А чи на наші Зелені Свята ходить туди процесія?“ — питаю — До цього часу ні, хіба, що теперішній молодий священик це заведе — кажуть. А шкода, таж там спочиває і „унбеканнтер цівіліст аус Т-ка“, а ті трираменники хіба нічого нам не говорять? Чи жандарм повинен їм свічечку поставити? І про це подумаєш на лавочці біля памятника...

Закватирувався я у знайомого приятеля, який обіцяв мені виробити у пані „пшодовнікової“ протекцію, що прохарчує мене протягом двох тижнів. Зайшли ми вечором до неї і добили торгу, одначе на другий день рано її служанка приносить мені замість снідання вістку, що п. „пшодовнікова“ має намір виїхати пльомбувати зуби, тому не може приняти мене на харч. Дивуюсь, а товариш мені каже, що це тому, що я при прощанні не поцілував її в ручку. Вона засудила мене на голодову смерть, бо більше ніде їсти не дістанеш. Як бачу, то „цирончкі“ має часом дуже реальне значіння. Та найшлися добрі люди (п. Ч.), які також приїхали в ті сторони на відпочинок, приняли мене у своє товариство, та кормили на славу.

Почав я звикати до гірського повітря та до того, що у селі нема хат, а самі хліви. Бо чоловік з долів, коли не бачить біленької хатини з комином, то думає, що то мусить бути хлів або стодола; забуває, що у наших горах ще і нині курні хати. Хотів я ближче познайомитися з місцевими людьми, побалакати про їх життя-буття, та вони якось так недовірчиво поглядають на мене, що і слова видобути з них важко.

Жалуюся місцевому священикові. Він запросив мене до себе на вечір, коли до нього сходяться місцеві парохіяни зі своїми побажаннями; тут вони сміливіші, то може почую дещо цікавого. Перша приходить якась жінка зі сваркою на сина, що той її бє і голодом морить. Священик, хоч уже не раз чув цю історію, моргнувши на мене, каже їй оповісти докладно все з „кінця“, як тото воно було. Баба зраділа, що їй дають виговоритись і починає:

„Тому двайцять кілька літ покинув мене мій ґазда і пішов жити з другою на віру. Банувала-ж я, ой, банувала, аж змилувалася наді мною сусідка, тай каже: „ти чуєш, „вчини си“ дитину, то перестанеш банувати. Таж любитися мусиш“. То я собі і „вчинила“, але я, прошу єгомосця, чесно собі заходила“. Як воно було тото „чесно“, якось не каже. Виріс той Івась, що вона собі його „вчинила“, на Івана, оженила його і зробила „ґаздов“, записала ґрунт, а нині він її „катує“.

— „Стара історія“ — думаю собі — таке і на долах водиться, хіба, що не так „чесно“.

„А невістка — питає священик — чи чесно собі заходить?“

„Ой, та де там чесно, чиста „публіка“. Я і кажу Іванові: „та якийже з тебе ґазда, таж знаєш, що нині ґаздиня коштує, а ти на таке позволяєш, то вони мене обоє за це катують“.

Хотіла баба і „корпус делікті“ показати, насилу її збулися.

Входить друга „сторона“, також жінка, з скаргою на якогось ґазду, що його син звів її дочку. „Пішла я“, — каже, — „зі скаргою до його неня, а він питає: Котрий-же то, Хведор чи Іван? Таж Хведор, кужу, Хведор. А Хведор, каже ґазда, о, той „потрафит“, що, він у неї хліба не їсть“.

Прикусуємо губи, щоби не сміятися з людського горя, а священик обіцяв якось „вчинити“ їм весілля.

Входить третя „сторона“, самі молоді хлопчаки, просять книжок до читання. Вибрали собі історичні повісти з козацького життя і пішли, а ми зі священиком розбалакались. „Поволи — каже — і у наші гори втискається проміння освіти. Ці хлопці, це перші „абітурієнти“, які вийшли вже з під руки теперішнього учителя п. Л., горнуться до читальні і церковного хору. За ними і старше покоління починає розуміти благодать освіти. Давніше була тут учителькою якась „панчошкова“, яка заходила собі дуже „нечесно“ навіть з місцевими парубками, то

Що лицює п. Голувкові — та що не лицює.

Санаційна акція проти нового бльоку націо нальних меншин.

Воробці на дахах цвірінкали, що причиною номінації п. Голувка на начальника східного відділу у польському міністерстві закордонних справ були не так його звязки з впливовими у надбалтійських державах соціялістами і не так його знайомість литовських справ а тим менше радянських, — як слава знавця справ „національних меншин" у Польщі, головно справ українських і білоруських. І ця його слава по нинішний день — видно — не минулася, бо від час до часу все ще його, ніби відповідального керманича цілого одного — чи не найважнішого — відділу польської закордонної політики, його дипльомату — вживає вище начальство до місій, в яких потрібна не лише дипльоматична тонкість, але й „фаховість від меншостевих справ". Наприклад: делеґування п. Голувка до підготовчої комісії Православного Собору; церковна політика польського уряду може і має щось спільне з закордонно-східною політикою держави, а всеж, стати делеґатом уряду для справ Правосл. Собору, поруч з нач. націон. виділу мін. внутр. справ п. Сухенком і директором віроісповідного департаменту міністерства освіти графом Потоцьким — міг лише „меншостевий спец". Інша річ, як лицює п. Голувкові брати активну участь у внутрішньо-національній політиці влади, яка йде в діяметрально протилежному напрямку від тих поглядів і пересвідчень, які п. Голувко прилюдно, в статтях, брошурах і відчитах, голосив і проповідував безпосередньо перед переходом на дипльоматичну службу. Бо чейже п. Голувко був гарячим приклонником самоврядування у Польщі взагалі а для українців територіяльної автономії — а не диктату старостів і... реґіоналізму; був приклоником ідеї українського університету та якнайгостріше осуджував ліквідацію укр. народнього шкільництва — а фактичний стан речей від того часу (за мин. чотири роки) не змінився; про Волинь п. Голувко говорив як про якийсь депозит, щодо якого не буде жадних суперечок з будучою українською державою а про Галичину, як „поміст до згоди" поміж Польщею і Україною. Все це ми ще добре памятаємо. І коли памятає і про це й сам п. Голувко то — як сказано — не лицює йому активно встрявати до нинішньої внутр. нац. політики. Не є чейже він ані ніхто інший такий наівний, щоби вірив у можливість зміни курсу тієї політики — наслідком його, п. Голувка, інтервенції. Однак, кажуть, п. Голувко встиг уже свій соціялістичний світогляд виміняти на фашистівський, — тож може й на національні меншини глядить уже іншими очима. В такому разі — все в порядку.

В порядку є теж, коли він як дисциплінований урядовець, виконує розпорядження своєї влади і згідно з цими розпорядженнями — переводить **дипльоматичні розмови з жидами на тему польсько-жидівських взаємин.** Коли йому, б. соціялістові, лицює разом із скрайним клерикалом (вихованком оо. єзуїтів) гр. Фр. Потоцьким переконувати митроп. Дениса про таку не іншу постановку справи Правосл. Собору, то лицює йому теж переконувати жидів про потребу віднови жидівсько-польської угоди, склеєної колись з чудовим для жидів успіхом „самим" Station Грабським. Цілком ясно теж, що личить кожному польському політикові, отже й п. Голувкові, твердити, що краще жидам іти у виборчому бльоку з польською урядовою листою, ніж з опозиційною українською. **Але не лицює п. Голувкові, без огляду на його нинішні суспільно-політичні погляди, вживати грубої і несмачної демаґоґії,** яка є привілеєм „публіцистів" з орґанів ріжних шабесґоїв. Не лицює п. Голувкові, будь-що-будь поважному польському публіцистові, продукуватися на сторінках санаційних ґазет підюджуванням жидів проти українців такими арґументами, як той, що українці — мовляв — є „антисемітами"!

„Правдою є — пише п. Голувко — що я вказав (на конференції з жидами в Ошмянах — прим. Ред.) на те, що участь сіоністів у бльоку меншин є небажаним явищем в ділянці уреґулювання польсько-жидівських взаємин. Бо є річю ясною, що кожний поляк мусить призадуматися над тим, длячого сіоністи мали би йти підчас виборів з **українськими і білоруськими антисемітами** (підкреслення наші — Ред.), а не хотять іти з поляками, які бажають корисної розвязки польсько-жидівських зносин. Чейже є фактом (?! — Ред.), що **жидівськими голосами були вибрані до польського сойму українські і білоруські антисеміти,** які одночасно є ворожо настроєні до польської держави. Ця проблема найшла вже нині зрозуміння у дуже численних жидів з націон.-жид. табору, які отверто признають, що ідея бльоку з національними меншинами збанкротувала".

Виходить, що ідея бльоку тому „збанкротувала", що жиди вибрали... українських антисемітів! Є це ординарна демаґоґія. Пан Голувко знає чейже добре, як і всі жидівські нинішні противники бльоку, що УНДО й ті волинські діячі, які заключили в 1928 році бльок з жидами, саме боролися з антисемітськими демаґоґічними гаслами, які в боротьбі з „18-ою" ширили всі її противники. Є чейже фактом, що не тільки інші українські листи, але й **польські,** і не тільки „Громадський Голос" радикалів, але й польська санаційна, по українськи писана „Укр. Нива" — кричала, що „УНДО продалося жидам", — а в цьому крику секундувала їм ціла польська санац. преса! Сіоністів шантажовано наклепами „погромництва" й „петлюрівщини" українського виборчого контрагента, а українців — антисемітськими арґументами. Колиж вибори не дали бльокові нац. меншин успіху, то п. Голувко прегарно знає причини невдачі: передовсім виборчу „систему", про яку годі вже нині спорити, а потім — розбиття і в загально-жидівському і в загально-українському таборах. Так само абсурдом говорити про вибір „жидівськими голосами" українських „антисемітів", бо напр. в Луцьку максимум жидівських голосів не могло дати більше жид. мандатів, як один — котрий теж отримав д-р Ротфельд, — а в Ковельщині більшість жидівських голосів пішла на комуністичну листу (коли українські віча по містечках Ковельщини були розбивані — то все жидівськими комуністами!). Щодо самої **ідеї бльоку нац. меншин** — то вона зовсім **не збанкротувала.** Вона може що найвище — ще не дозріла. Бльок нац. меншин є доцільний тоді, коли до нього належать одностайні національні орґанізми: коли поза бльоковою листою нема інших окремішних націон. лист. Тому на черзі дня стоїть спершу внутрішня консолідація.

Лицює п. Голувкові, як польському санаційному політикові, виступати проти бльоку нац. меншин у Польщі, який є справді страшенне прикрий для санації — і клеїти нову польсько-жидівську угоду. Але йти до тої цілі фальш•м і демагоґією - - не лицює (Ік).

яка-ж тут могла бути освіта? Тепер у селі є кооператива, ґазди присягли від горівки, а в парі з тим настав спокій у селі, нема каліцтва".

„А чи всі, що присягли від горівки, видержують характер?" — питаю.

„Та є і такі, що пють... рум, але горівки таки до губи не возьмуть". „А що сталося з жидами, які стратили заробіток?" — питаю. — „Торгують деревом, худобою, а кількох пустилося на автобусові підприємства, возять людей до Сколього. Але жиди, як жиди. Купив один з них автобус, другі видять, що то „ґешефт", давай і собі купувати, так, що у скорому часі появилося аж чотири автобуси. Очевидно, що тоді це вже перестав бути „ґешефт", бо нема стільки пасажирів, а дороги страшні, направа автобусів більше коштує, як вони зароблять. Хотіли жиди якось позбутися того клопоту, заасекурували високо свої вози, а один із них якось ніби випадково згорів. Асекурація виплатила по довгих короводах 500 долярів відшкодування, але від обезпечення решти автобусів відмовилася і позбавила їх власників навіть тої одинокої можливості „відбитися". Тепер жиди зробили „трест", погодилися і кожний із них їздить що третій тиждень. І таки вийшло, що жидівський автобус, як і жидівська коняка „день біжить, а три дні лежить". Молоді жиди якось уже погодилися з новим станом річей у селі, що треба якось інакше промишляти на „хліб насущний", та годі бути тільки пявкою на орґанізмі темного бойка, але старим це ніяк не може поміститися в голові. Я бачив стару коршмарку, як вона цілий божий день сидить у вікні, наче скамяніла, та водить блудними очима по верхах гір.

Якось післали ми до неї служанку по пиво, а вона як скочить, мов опарена: „нема — каже— для вас пива".

І так, п. „пшодовнікова" хотіла заморити нас голодом, а шинкарка спрагою. Ледве вирučила нас лімонядка з кооперативи.

•

Справлення помилок. У фейлетоні Е. Чучмана „Між бойками (1) зайшло кілька прикрих помилок, з яких справляємо отсі: У рядку 14. першої шпальти здолу зам. „фірманам" має бути: **„фірмам"**; у рядку 2. третьої шпальти згори зам. „тавердою" має бути: **„тверджиною"**.

(Продовження буде.)

Українська Академія Наук під контролею.

АТЕ. Рига. „Спеціяльна робітнича бриґада делеґована компартією для переведення контролі діяльности Української Акад. Наук, розпочала своє урядування. У присутности кількох соток робітників у будинку Академії „бриґада" переслухала першу ґрупу українських вчених. Керівника архіву Академії Новицького усунено з посади тому, що на думку робітників він не додержувався комуністичної ідеольоґії в архівальних працях. Професора Маковського (зі Сх. Галичини) усунено тому, що він висловлював співчуття українцям засудженим у харківському процесі за роботу СВУ. Робітники рішили також усунути з Академії етноґрафа Петрова за те, що видав збірник українських народніх пісень із контрреволюційним змістом. Взагалі ця робітнича контрольна бриґада усунула з Академії 9 осіб".

„Пролетарська Правда" пише з приводу цієї контролі: „В.У.А.Н. була досі „для пролетарської громадности таємницею за сімома замками", а „засуджені герої СВУ. вважали Академію „державою в державі", яка жила своїм життям, відгородившись великим муром від бурхливого революційного життя радянської країни. Протягом багатьох років насичували атмосферу Академії петлюрівські „визвольники України".

А далі в цій же „Пролетарській Правді" читаємо про саму чистку Академії:

„Певна частина наукових робітників ставилась до чистки ворожо. Вони намагались робити опір обслідницькій роботі, ставились до робітників так, що мовляв: „Чиж вам нас перевіряти?"

Із тих, що їх першого дня перевіряли на увагу заслуговують такі постаті, як Новицький, Шульгінова, Маковський, Назимов, Жуковська і Петров".

Новицького цькує „Пролетарська Правда" за те, що він не цікавиться сучасною радянською дійсністю але за те „із захопленням розповідав робітничій авдиторії про архіви X—XII. віку" та щей за те, що Новицький є власником дому, в якому він з охотою давав приміщення непманам, а робітники мусіли здобувати в нього помешкання штурмом.

„Щодо політичної марксо-ленінської освіти, то як зазначив голова комісії, Новицькому треба повчитися, щоби бути вченим.

„Шульгінова показала себе за зовсім політично неграмотну. Вона не знає назви міжспільчаної орґанізації в Києві, не знає що таке ВУРПС". Далі автор статті виявляє минуле Шульгінової та доказує, що вона контрреволюціонерка, а тільки вдає, що вона політично „нічого не знає".

„Ось Маковський, галичанин, він від 15. року живе на Україні, Маковський, ясна річ, засуджує шкідницьку діяльність Єфремівської зґраї".

Назимов таки на чистку не явився ще й заявив:

„Не вам мене перевіряти". А коли йому доручено подати комісії свої наукові праці, він демонстративно заявив: „Я вам не курер!" Ну, щож, комісії треба було знати, що Назимов не аби хто: син ґенерала, член царського суду, сенатор ґенерального суду при гетьмані".

Автор статті підписаний „Присутний", з гумором пише:

„Не зявилась також Марія Аркадієвна Жуківська, асистентка катедри історії України. Вона теж має великі заслуги перед наукою: вона написала дрібненьку гумористичну розвідку про тещу".

„Найцікавіша фіґура етнограф Петров: авдиторія з виключним інтересом слухала, як деякі етноґрафи збираючи кобзарські пісні, коментують їх так, що видають контрреволюційне за революційне".

Далі „Присутний" прямо глузує з Петрова і пише, що він як етнограф не має найменшого знання пролетарського села і „тому можливо що етнографічна комісія надсилає на села анкети із такими питаннями: 1) Чи повинні молоді сповідатись і причащатись; 2) Чи парубки ночують з дівчатами; 3) Як парується молодь на селі".

Цілий тон статті „Пролетарської Правди" писаної очевидцем чистки в Академії, є крайно ворожий до наукових робітників Академії і ця стаття відтворює атмосферу, в якій працюють наші вчені під радвладою.

Нова комуністична ґазета.

У Проскурові на Україні почала виходити польська ґазета „Колективіста поґраніча". Ґазету видає радянська влада для ширення комунізму серед польського населення на рад. Україні.

НОВИНКИ

— Телеф. 2-11. Піскова 22 „Власна Хата" Фотограф Лев Янушевич. 1345 93—7

— **Арештування**. В ночі з 8. на 9. серпня ц. р. перевела поліція основні ревізії між молодю в Бібрці та арештувала **Ярослава Коцюмбаса і Евгена Лукасевича.** Арештованих перевезено негайно до поліційних арештів у Тернополі.

— **Що сталося з одним гімназійним учнем?** М. Коржин, учень V. кл. гімназіяльної із Закомаря, вийшов дня 4. ц. м. із дому з пластунами до Винник. 7-го його мати отримала ще листівку з Гаїв, а від того часу слід за ним загинув. Дня 10. ц. м. явилася в домі його матері поліція, перевела ревізію і заявила на потіху матери вдови, що її син „уже не скоро поверне до дому" та що „не знати, чи взагалі побачить сина". Очевидно, мати в розпуці, бо не знає таємного значіння тої заяви: чи її син ще живе та що взагалі з ним сталося. Звертаємося до вищих чинників у поліції з запитом, чи це завдання поліційних функціонарів лякати маму недолітка-хлопця, замісць дати їй виясення, що з ним сталося, чим евент. провинився і де тепер перебуває.

— **Ревізії й арештування.** Дня 8. ц. м. у Винниках арештовано Ярослава Кульчицького, Романа Лисого і Волод. Гарапа. В їх помешканнях переведено також ревізію. Двох арештованих після переслухання випущено на волю.

— **З постійної хроніки.** З Золочева повідомляють нас, що тамошнє старосто розвязало на передодні свята на Білій Горі в честь Марікіяна Шашкевича т-во „Сокіл" в Ожидові.

— **Представники українського студентства на II. Всеславянськім Студент. Конґресі.** В днях між 23—27. липня відбувся II. Конгрес Славян. Катол. Студ. Молоді в Любляні. Завдяки матеріяльній помочі Ексциленції Митрополита, о. Ректора Й. Сліпого, о. През. д-ра Маркевича та Марійського Т-ва у Львові і завдяки успішним заходам о. д-ра М. Конрада та голови Т-ва „Обнова", взяли його представники Ісаїв Петро, абсольв. філ. та проф. д-р Микола Чубатий (сеніор Т-ва) активну участь у цьому конґресі. Конґрес радив над скріпленням католицизму серед словянських народів, а головно їх інтеліґенції, над затісненням дружби між тими народами під знаменем катол. ідей, над наверненням теперішнього Сходу та над свобідним розвоєм славянської культури — українська делегація виступала як окрема на рівних правах зі всіми іншими, в багатьох справах забирала голос та виголосила реферат н. т.: **„Кирило-методіївська ідея і католицька акція"**, в якім вказано на велику ролю українського народу, яку він відіграв і може відіграти на майбутнє у релігійному життю Сходу. У приватних розмовах наші делегати інформували учасників конгресу про сучасне положення українського народу, старалися збагнути їх настрій, опінію і погляди на українські справи, збирали інформації про положення інших словянських, головно недержавних націй (словаки, словінці, хорвати) та навязали з ними сердечні і дружні звязки.

— **Модерний апостол.** До Ходачкова Малого в Тернопільщині повернув з Америки Павло Андрейчук, який в Америці покинув свій обряд і перейшов на евангелицьке віроісповідання. Оженившись, ревний протестант хотів поширити свою віру в цілому домі, а коли жінка не хотіла перейти на евангелицьке віроісповідання, Андрейчук, йдучи за прикладом хрестоносців, почав бити свою жінку та погрожувати, що битиме жінку так довго, аж вона покине свою віру. Катована жінка подала скаргу до суду і модерний апостол із палицею в руці засуджений на 4 тижні вязниці. Євангелисти мають нового мученика.

— **Жертва праці.** Перед кількома роками до Варшави прийшов сільський парубок Колодзейчик шукати в столиці праці. Тому, що праці не найшов і опинився без хліба, хтось порадив йому зголоситись на помічника ката Мацейовського. Колодзейчик, припертий бідою до муру, приняв посаду помічника ката і брав участь у виконанні кількох екзекуцій. По деякім часі цей вражливий помічник ката дістав нервовий розстрій і збожеволів. У ночі кричить, що йому являється дух одного повішеного хлопця, якого він провадив на шибеницю і хлопець цей зімлів зі страху перед смертю. Коли Колодзейчик побачить якийсь мотуз, то дістає нападу шалу. Його поміщено в домі божевільних.

— **Добра дочка.** Апеляційний суд у Варшаві розглядає справу Владислави Микульської, по батькові Берчаківної, яку суд карний засудив за вбивство батька на 6 літ вязниці. Це ділялось в Лодзі. Микульська була жінкою підозрілого типа, який торгував краденими річами й скривав злодіїв, а рівночасно була любовницею поліційного агента, який мав контакт зі злодіями та через те втратив посаду і сам став злодієм. Батько Микульської був пяницею і в пяному стані сварився з дочкою та грозив їй, що повідомить поліцію про злодійства її чоловіка та любовника аґента. Коли одного разу підчас сварки Берчак хотів дочку бити, вона стрілила з револьвера, вбила його, а сама втікла до Бразилії. Але один зі злодіїв, який був свідком убивства Берчака, зрадив Микульську і варшавський суд при посередництві конзуляту в Бразилії завернув убивницю до краю та потягнув до відповідальности. Апеляційна розправа ще не скінчена.

— **Самовбивство королевої краси.** В австралійськім місті Брісбейні перед кількома роками вибрано королевою краси панну Юлію Берклі. Найкраща дівчина Австралії деякий час жила як у сьомому раю, мала гроші, славу, тисячі поклонників. Але часи зміняються і жіноча краса як ранішня роса, як вишневий квіт і австралійська королева краси, занедужавши на якусь шлункову хоробу, нагло збридла так, що мало хто на неї й глянув. Юлія Берклі не могла дивитись на те, як усі її поклонники відходять від неї до інших кращих дівчат і на днях вона утроїлася й померла.

— **Томас Манн на Литві.** Лявреат Нобля, німецький письменник Томас Манн купив на Литві гарний фільварок із великими полями й садом та перенісся разом з родиною на літний побут у Литві. Він збирає матеріяли для нової повісти з литовського життя.

—**Щастя в нещастю.** Шведська преса подає таку цікаву новинку: Один бідний учитель під Штокгольмом сидів вечором у своїй кімнаті і поправляв шкільні задачі. Через необережність розлив цілу пляшину чорнила на своє одиноке убрання і попав просто в розпуку: плями від чорнила не міг змити жадним способом, а другого убрання не мав. Жінка добула із торбинки останні 25 корон і казала своєму чоловікові йти до торгівлі старим убранням та купити собі якийсь дешевенький гарнітур, щоби вранці учитель міг піти до школи. Бідолаха пішов до торгівлі, торгувався цілу годину і купив за 20 корон старенькє убрання і заразже в дома одягнув його, щоби жінка побачила, який він у цьому убранні пристойний та ладний. Натягаючи на себе блюзу, він завважив, що в підшевці тієї блюзи на плечах зашите щось тверде. Розпоролн підшивку і вчитель аж підскочив із радости: в блюзі була вшита коперта, а в ній 12 тисяч корон. Чесний вчитель вернув до торгівлі і випитав від кого походила ця блюза, щоби гроші віддати власникові. Виявилось, що цю блюзу продав один багатий купець, який перед смертю навмисне вшив до убрання 12 тисяч корон, щоби допомогти якомусь бідоласі і зробити йому милу несподіванку. Так бідний вчитель, сплямивши чорнилом убрання вартости 40 корон, нагло став власником 12 тисяч корон і може купити собі не тільки нове убрання для себе, але й сукно для жінки та маленький домик.

— **Війна бедуїнів.** З Єрусалима повідомляють, що в північній Сирії на французькій території вибухла правдива горожанська війна між кількома племенами бедуїнів. Франція висилає військо для успокоєння Сирії та помирення двох племен.

— **Перешкоджений атентат на Франц Йосифа I.** Клеменс фон Кеттенбурґ оголошує в пресі незнану досі вістку, що в 1894 р. у Босні приготовлявся сербський атентат на Франц Йосифа I. Сербський фанатик Петро Кочевіч вже чекав на Франц Йосифа I. в Сан-Мартіні, де цісар перебував із Єлисаветою, але про плянований замах довідався митрополит, в якого Кочевіч просив благословення і цей митрополит повідомив команданта поліції в Сараєві, капітана Беркса, який вислав аґентів зрештувати Кочевіча. Кочевіч, побачивши, що його слідять, втік до Атен, потім до Сербії.

АНТІН РУДНИЦЬКИЙ. 1)

Через Крим і Кавказ.

Дорога. — Севастопіль. — Море і „Байдарські Ворота". — До Алупки.

Нарешті всі „діла" закінчені: і десятиденне концертове турне, яке мене на цей час зробило невільником концертного бюра „Укрфілу", і трьохденний зїзд директорів і муз. керівників Держ. Опер. Театрів, на якому щорічно, після закінчення сезону, відбувається торг живим товаром (один директор „дає" стільки за одного співака, другий стільки за іншого), на щастя, все це скінчилося. Бо цей кінець означає для мене рівночасно початок давно проєктованої подорожі на Південь, подорожі виключно „для власної приємности", без усякого обмеження часу, плянів і навіть — грошей.

Від приятеля, якого я прохав купити мені залізничий білет підчас моєї неприсутності в Харкові, довідуюся, що всі білети на всі поїзди які йдуть на Крим — а іде їх щоденно пять чи шість — випродані вже на тиждень наперед. Лишатись ще тиждень у Харкові ждучи на білет? Ні, це мені не всміхається. На щастя находжу на двірці знайомого, який має змогу дістати який завгодно білет і завдяки ньому сідаю на другий день у полудне в поспішний поїзд Ленінград-Севастопіль.

Спека, спека, спека! Пасажири, що їдуть з Ленінграду — отже вже дві доби — майже пів-трупи. Незабаром і я небогато чим ріжнюся від них. Вікон не можна відчиняти: поїзд іде степами, і пиляка така, що миттю покриває все грубим шаром. Щойно під вечір починаємо дихати.

Вночі переїздимо кордон Криму, Джанкой. Також і столицю — Симферополь, і старе, поетичне місто Бахчисарай. Сплю, отже не бачу навіть як виглядають двірці. А рано, коли прокидаюся і дивлюся крізь вікно — зник український краєвид, безконечно довгі і безконечно нудні степи; праворуч і ліворуч гори, скелі, а майже під самим вікном — море.

Треба би сказати: „синіло море". Але, на жаль, воно не синіло. Не тому, що воно Чорне Море, а тому, що лив дощ, лили цілі струї води! Як учорашня спека, так й сьогоднішній дощ здавалося не має краю. А поїзд саме віхав уже на перон.

Севастопіль: мале, чисте місто, без будьякого руху. Головна вулиця нудна як той дощ, що тільки недавно перестав іти. З трудом находжу кімнату в маленькому готелі — найбільший — зачинений наслідком ремонту, другий переповнений.

Іду оглядати що в місті цікавого. Звичайно, хто приїздить у Севастопіль, мусить передовсім подивитись на т. зв. „Панораму Оборони". Це картина, яка займає величезний, кількаповерховий круглий будинок — у роді львівської „Рацлавіцької Панорами". Картина представляє облогу Севастополя французькими і англійськими військами. Перед картиною десятки відвідувачів упевняють один одного і себе самих, що все „как настоящє".

Піти в „Музей Оборони" запізно — поїхати (моторовою лодкою) на т. зв. „Братское кладбище", яке бачу в далі, де похоронених 100 тисяч упавших в обороні і при облозі Севастополу, теж нема часу. Отже „лінейкою" — льокальна назва своєрідного екіпажа, де сидиться дуже невигідно по двох бічних сторонах — їду до Херсонесу.

Так, це справді старинний грецький **Херсонес** — чи не чув я тої назви в гімназії?! — чи пак його руїни. Відкопано вже велику часть міста, його оборонні мури, ворота, вулиці, доми. Все те високо на горі. Внизу — море.

Море — ось що найбільше цікаве в Севастополі. Тут властиве тільки залив — відкрите море десь там, на обрії. У порті вистроїлись воєнні кораблі; Севастопіль ще й досі твердиня: великі, грізні. З води що хвилини піднімаються пасажирські гидроплани, які постійно літають між Севастополем і Одесою.

Море, та те, що Севастопіль воєнна пристань — надають характер усьому місту. На вулицях повно моряків. Вечором, коли вони вільні від служби, від них на вулицях аж чорно. Світлими цятками відбиваються на тому тлі групи офіцерів, у сніжнобілих мундурах. Але врешті-решт все те не дуже цікаве, так, що вже на другий день вибираюсь дальше, до кримських надморських літнищ.

Дістатись до них можна або пароплавом, або автом. Вибираю це друге, щоби проїхатись славним південно-кримським битим шляхом. Славний він своєю красою. На перших кількадесять кільометрах, коли дорога пнеться весь час уверх, поміж горами, якихнебудь незвичайних видів нема. Але коли на найвищому місці дороги авто зупиняється і ми пішки переходимо т. зв. Байдарські Ворота" — очам не хочеться вірити. Яка краса!

Стоїмо на березі, на кількасот метрів високої стіни; під нами, ліворуч і праворуч куди зором не захопиш, одне безмежне море. Воно грає всіми можливими колірами і відтінками. Десь далеко, на обрії, якась малесенька, ледво помітна крапка. Це великий пароплав; тепер він не більший від головки шпильки. А тепер дорога спускається вниз безчисленними закрутинами і весь час берегом моря.

Переїздимо декілька татарських сіл. Видно вже перші плянтації тютюну і винниці і десь зпоміж дерев біліє перший мінерат. Внизу, над самим морем, чимраз частіші і чимраз величавіші палати, віллі. Шофер пояснює: „цей величавий, білий — це б. палата князя Юсупова, той сірий, скритий поміж деревами — князя Воронцова.

Значить, після шести чи семигодинної їзди я на місці. Це вже Алупка. Висідаю з авта, чиїсь услужні руки вмить хапають мою валізку. Показується, що готель під боком. Дістаю прегарну кімнату, з великим бальконом і терасою, з прекрасним видом на море. Позаду — хребет кримських гір; над самою Алупкою шпиль Ай-Петрі.

Новий Устав церковних Богослужень.

Новий Устав церковних Богослужень на церковний рік 1931. вже друкується і в останніх днях серпня буде розсилатися, але тільки тим Парохіяльним Урядам, котрих душпастирі вирівнали належитість за Устав 1930 р. і тим, що пришлють замовлення. Всім іншим, що залягають зі заплатою або звернули минулорічну посилку без причини, цього року не виплеться. Довжників є всіх 362 (з Львівської Архієпархії 167, з Перемиської 94 і зі Станиславівської 101). Крім того є ще багато з давніших літ, до яких вже кооператива писала упімнення, але без успіху. Ті довжники тримають гроші кооперативи і своєю байдужністю спричинюють велику шкоду одинокій священичій кооперативі, а крім цього наражують на непотрібні видатки, получені з висилкою упімнень. Управа „Власної Допомоги", Львів, ул. Коряктів ч. 1/II. звертається з просьбою до всіх своїх довжників про ласкаво скоре вирівнання довгу, бо друк нового Устава получений з видатками, а кооператива не має готівки, тільки навпаки: має ще довг у друкарні. „Власна Допомога" має на складі отсі книжки: 1) Історія Церкви о. д-ра Яр. Левицького, II. вид. à 2·80 зол. 2) Біблійні образки. Перші початки науки релігії свщ. С. Біленького, 1·25 зол. 3) Христіянсько-катол. наука віри в біблійних оповіданях для третьої кляси народніх шкіл, 1·80 зол. Біблійні образки і Наука віри дозволені розпорядком Міністерства В. Р. і О. П. з дня 22. жовтня 1929 р. ч. II. 26612/29. як шкільні підручники для учнів вселюдних шкіл з українською мовою навчання. Замовляючі більше як 10 прим. наших книжок одержують опуст і кооператива оплачує посилку. Члени „Власної Допомоги", що заплатили повний уділ 20 зол., одержують Устав по зниженій ціні, тому просимо вписуватися в члени: уділ 20 зол. і вписове 5 зол., платні нараз. На плачення уділів і належатости висилається почтові чеки, якими просимо послугуватись, бо вони коштують гроші. „Власна Допомога", одинока священича кооператива, вже в перших роках свого іствування, не зважаючи на маленькі зиски, признала 100 зол. для вдів і сиріт по священиках, 50 зол. (у книжках) для „Рідної Школи", а 50 зол. для Тов. св. Ап. Петра. — Управа.

Складайте жертви на оселю українських робітників пера в Ямнім!

Поворот президента Польщі.

З Талліну повідомляють, що президент Польщі відїхав у вівторок 12. серпня ц. р. в год. 3.15 в ночі на кораблі „Полонія" під охороною польської ескадри з Естонії. В середу 13. серпня ц. р. прибуде в год. 8. рано до Ґдині, де оглине пристань і місто. Опісля в год. 12. в полудне відїде спеціяльним потягом до Варшави.

Польща запрошує Литву на конференцію.

З Варшави повідомляють, що польський уряд вислав до литовського уряду запрошення взяти участь в аґрарній конференції, яка відбудеться при участи сімох аґрарних держав при кінці серпня ц. р. у Варшаві. Міністр закорд. справ Залеський у своїм інтерву з естонськими журналістами потвердив цей крок польського уряду. Італійська преса звертає, що велику ролю відограв в цій справі Ватикан. З великим заінтересованням ждуть політичні круги відповіди литовського уряду на пропозицію Польщі.

Пуанкаре проти Паневропи.

„Ілюстраціон" містить статтю Пуанкаре, в якій він гостро виступає проти плянів Бріяна утворити федерацію европейських держав. Пуанкаре твердить, що Союз Народів є одинокою авторитативною інституцією, яка зовсім вистарчає для реґулювання відносин між державами. Паневропа спричинилаб обмеження прав Союза Народів, або його ліквідацію, що довелоб до ревізії мирових договорів. Мирові договори на підставі 19. статті статуту Союза Народів можуть бути піддані ревізії тільки за згодою усіх членів Союза Народів.

Діточа демонстрація в Харкові.

АТЕ. Рига. В Харкові відбулась велика демонстрація дітей улаштована комуністичною орґанізацією під кличем протесту проти буржуазного виховання. Майже 15 тисяч дітей під проводом комуністичних інструкторів дефілювали перед членами уряду української радянської републики. Комісар Затонський виголосив промову, в якій накликав до боротьби з релігією та вимагав від учнів, щоби вони перешкаджали родичам у виконанні релігійних практик. Затонський між іншим сказав: „Вашою родиною є комуністична партія, яка має заступити вам буржуазну родину".

Чистка.

„Вечерняя Москва" пише, що голову краєвої інспекції в Новгороді Юдіна виключено з комуністичної партії тому, що він звільнив із вязниць багатших селян обвинувачених за виступи проти колективізації. Підчас слідства Юдін заявив, що вважає селян підставою держави і не може погодитись із тим, що радянська влада тероризує село.

Турецько-перський конфлікт.

З Константинополя повідомляють, що перський уряд відмовився спільними силами з Туреччиною поборювати на своїй території повстанців перських курдів. Відповідь перського уряду викликала невдоволення в Туреччині. Тому турецький уряд ще раз поновить свою пропозицію, домагаючися відповіди на ню до трьох днів.

Льондон. Бюро Райтера повідомляє з Константинополя, що турецькі війська перейшли перську границю та заняли східні збоча гори Арарат яка лежить в глибині перської території.

Африди облягають Пешавар.

З Пешавару надходять тривожні вісти, що відділи афридів намагалися в дні 12. серпня ц. р. здобути місто Пешавар, але під градом куль хвилево відступили. Одначе положення в Пешаварі дуже грізне. Ні один потяг не відїхав в дні 11. і 12. серпня ц. р. з Пешавару, з виїмком одного товарового потягу, який дуже обстрілювали африди та поранили машиністого. Африди знищили залізничий тор від Пешавару. Всі телефонічні дроти, які лучили Пешавар зі світом, перервано і тому комунікація відбувається лише при помочі радіо та літаків.

Африди наступають малими відділами дальше на Пешавар і рівночасно приготовляються до головного наступу.

Листування Редакції.

Всч. о. Зафійовський. Допис ми дуже радо помістилиб, але він стратив усю актуальність, бо спізнений на два з половиною місяця.

Д-Р АНДРІЙ ЛАСТОВЕЦЬКИЙ

З нових здобутків фізики.

Симетричний і антисиметричний водень.

Сміло можемо назвати 15 останніх літ розвою фізики добою атомістичної фізики. Величаві експериментальні результати цієї доби дали привід до зясування цілої низки нових основних понять про будову матерії і про елементарні процеси, що відбуваються при взаємнім діланню енерґії і матерії. А результати ці осягнено через незвичайно совісні студії явищ при перемінюванні радіоактивних тіл та світляних спектрів. І дійсно нинішня атомістична фізика є в силі математично описати багато найменших складників матерії: атомів і молекулів.

Одначе найважнішою річю при тих всіх досягненнях є те, що майже в усіх випадках експеримент потвердив обчислення теорії. А це прецінь треба вважати найбільшим успіхом кожної науки. І нині хочу описати одно таке досягнення, де теорію блескучо піддержав експеримент.

Ще перед кільканацяти роками стало відомою річю, що питоме тепло водня (яким до речі наповнювали і наповнюють ще досі в Европі т. зв. повітряні бальони) зміняється в дуже низьких температурах. Як знаємо: питомим теплом водня називаємо у фізиці цю кількість тепла, яку потрібно, щоби огріти 1 ґрам водня на один степень Цельзія. І саме експерименти переведені німецьким фізикохеміком А. Ойкеном (нинішнім професором політехніки в Бреславі) виказали, що це питоме тепло водня в низьких температурах помітно зменшується. Теорія була в цім випадку безсильною і не могла собі дати ради з цим експериментом. Щойно кільканацять літ пізніше, бо в 1927-му році, учений Деннісон вияснив, що в цьому експерименті нема нічого дивного, якщо приймемо, що звичайний водень, який ми між іншим маємо у повітрі, складається з двох ріжних відмін водня: симетричного або ортоводня і з антисиметричного або параводня. Що більше, теорія передсказала, що мішання цих двох відмін водня відбувається в звичайних умовинах у відношенні 1:3, себто на 3 части параводня іде 1 часть ортоводня.

Чим-жеж ріжняться від себе ці дві відміни водня? На це можна відповісти легко, представивши собі докладно, як виглядає чи як теоретично фізика описує частинку (молекул) водня. А саме: молекул водня представляємо собі зложеним з двох атомів, а кожний атом зложеним з одного ядра і одного електрону. Ці атоми, а властиво ядра атомів, розложені в молекулові менше-більше так, як кулі залізних тягарців, що їх вживаємо в руханці в тій цілі, щоб скріпити мязи наших рук. Звичайно, що в руханкових тягарцях ці залізні кулі получені залізною штабкою, яка не дозволяє їм розірватись. Такої штабки в молекулові водня нема, а проте оба ядра атомів водня кружляють довкола себе певними, точно визначеними дорогами з дуже великою скорістю і не відлітають від себе.

Їх вяжуть оба їхні електрони наслідком кружляння по колі, осередок якого лежить на простій лінії, що сполучує ядра атомів, а якого площа є до цієї простої лінії прямовісною. Крім цього теорія каже, що кожне з цих двох ядер і кожний з цих двох електронів обертаються в молекулові ще і довкола власної оси подібно, як пущене в оборотовий рух кружало. І цей оборотовий рух обох атомів водня може відбуватись у молекулові в згідному напрямі (т. зн. оба атоми обертаються довкола своїх власних осей з лівої до правої сторони або оба з правої до лівої сторони) або в незгідному напрямі (т. зн. один атом обертається з лівої до правої сторони, другий з правої до лівої сторони).

На підставі цього, як також на підставі хвилястої механіки Шредінґера, два німецькі фізики Гайзенберг і Гунд розріжнюють дві відміни молекулів водня, а саме: одну симетричну, в якій оба атоми обертаються довкола своїх осей в згідному напрямі і другу антисиметричну, в якій вони обертаються в незгідному напрямі.

А тепер звернемося до експериментальної сторони цієї проблеми. Згаданий вже Ойкен враз з Гіллером розпочали досліди на велику скалю у Бреславі. Рівночасно в Далємі (дільниці Берліна) працювали над цим самим явищем в інститутах цісаря Вільгельма дослідники Бонгефер (нині професор університету в Берліні) і Гартек. Займало їх головно те, чи якимсь способом не вдасться обі ці відміни водня відділити, знаючи, що відношення кількости симетричного водня до кількости антисиметричного у водневі, (який ми в звичайній температурі і під звичайним тисненням маємо) рівняється 1:3. Результати їхніх трудних дослідів, що вимагають найріжніших нових метод, потверджують вповні сподівання теорії.

І так вищезгадані вчені переконались експериментом, що питоме тепло обох відмін водня вправді незначно, але всетаки ріжниться одно від другого. Так само дещо ріжні є їхні температури топлення і кипіння. Стверджено дальше, що під дуже великим тисненням і в температурі — 185° Цельзія можна осягнути переміну водня в тім значінні, що можна в мішанині водня збільшити кількість антисиметричного, а зменшити кількість симетричного водня. Тимсамим пояснюється помітне зменшення властивого тепла водня в низьких температурах. Бонгефер і Гартек пішли в своїх дослідах так далеко, що одержали майже чистий антисиметричний водень у температурі — 233° при вживанні активного деревного вугля, як приспішуючого середника. Говорючи теоречитно, вони силою примусили ядро одного атому в молекулі ортоводня виконувати оборотовий рух довкола своєї ось в напрямі протилежнім до напряму обороту ядра другого атому.

Але найгарнішим потвердженням теорії являється спектроскопічний експеримент, зроблений з обома відмінами водня. А саме теорія домагається, щоб інтензивні лінії у дуговині ортоводня виступили цілком слабо в спектрі параводня і навпаки: слабі лінії в спектрі ортоводня мусять виступити у дуговині параводня дуже сильно. І в дійсности фотоґрафічні знимки спектрів обох цих відмін, знимки, які виготовили Бонгефер і Гартек виказують цілком наглядно вимагану теорією ріжницю у молекулярній будові цих двох відмін звичайного водня.

Хемічно обі відміни нічим не ріжняться і тому практично користи з цього боку сподіватись не можна. Теоретично велика користь згаданих експериментів лежить у тому, що вони одинокі потверджують правильність ставлених з незвичайною смілзвістю гіпотез про будову атомів і молекулів.

При зміні адреси просимо подавати й стару адресу.

На музичні теми.

Про потребу курсу для українських капельників.

Давно носився я з думкою, щоб порушити одну пекучу справу, одначе ждав, бо думав, що вона вирине може з іншого джерела. Але коли появилися статті о. Сапруна в справі організування курсів для дириґентів, я рішився негайно таки цю пекучу справу порушити.

Іде мені про те, щоб не годувати нашим тяжко запрацьованим грошем нерідко ворогів нашої нації, і то зовсім добровільно, тоді, коли сотки українців ходять з диплЬомами та з подертими кишенями без посади. Маю на думці українців-капельників, котрих у нас майже нема при праці. Знаю, що дутих орхестр у Галичині буде кільканадесять та що їх провадять по більшій части капельники-чужинці. Є це люди, котрі майже без жадної музичної підготовки або в кращому випадку з дуже незначною беруться провадити орхестри і це їм по більшій части у нас вдається. Вистане, що такий панок десь, колись там грав в орхестрі і вже він іде між наш нарід, орґанізує орхестри, вчить навіть грати невміло згармонізовані „Марушки", „Бартоше" і т. п., профанує такі дорогі нам українські пісні і за це бере гірко запрацьований наш гріш.

Чиж не може чоловіка боліти серце, коли все те бачить і розуміє!?... А таке дїється у нас просто всюди, навіть у Львові, де прим. дуту орхестру при Т-ві „Зоря" веде також чужинець?! Про гармонізацію наших пісень і згадувати шкода — це густо-часто чиста пародія!

На мою думку, можна цьому лихові зарадити. Колись Головне Товариство „Просвіта" уряджувало курси для дириґентів. Думаю, що не булоб зовсім великих труднощів, якби Т-во „Просвіта" відкрило такий курс і для капельників. Учителів до навчання на такім курсі не тяжко булоб найти, бо у Львові таких сил не бракне. А колиб Т-во „Просвіта" не могло занятись цею справою, то думаю, що Музичний Інститут ім. Лисенка міг би зовсім певно, тимбільше, що має всі дані, як учителів, салі, інструменти і т. п. Такий курс у Львові повинен обовязково негайно відбутись, а думаю, що кандидатів (оскільки оплата на ньому не буде за велика) не бракне. Репертуар, зложений по більшій части з пісень народньо-стрілецьких, гарно згармонізованих для навчання наших аматорських орхестр, певно тодї найшовсяб, бо будаб надія, що скромний наклад розійдеться. А як довго того не буде, так довго чужинці-капельники будуть накидати нас дальше своїм лихим і безвартісним репертуаром.

Кінчу з надією, що у нас знайдеться установа, яка візьме на себе орґанізацію отсього потрібного курсу.

Українець-капельник.

Дописи.

РАВА РУСЬКА. *(Свято поляглих з перешкодами).* Громадянство Равщини святкує память поляглих що-року в літному речинці і то дуже величаво. Свята ці мають у нашім повіті вже свою традицію і в кого лише бється українське серце, той спішить що-року в день свята до Рави, щоб віддати поклін Тим, котрі впали на нашім кровавім шляху до волі... Цього року відбулося це свято в неділю 3. серпня. Вже від год. 8. рано на майдані біля церкви в Раві Руській почали збиратися соколи і луговики, делеґати культурно-освітніх установ і маси народу, що прибули з вінками віддати честь поляглим. На свято прибув також і посол Кохан. На середині церкви була прибрана могила з високим березовим хрестом, обложена вінками від ріжних товариств і установ повіту, а біля неї почесна сторожа, яку держали на зміну луговики з Піддубець і соколи з Річок. В год. 10.30 почалася торжественна Служба Божа з панахидою при співучасти 14 священиків, яку відправив о. Заяць, парох з Любичі. По панахиді почав уставлятися похід на місцеве кладовище до могил наших борців. На чолі походу станули церковні хоругви і хрести, яких було ок. 40, бо прибули також процесії з поблизьких сіл. За хоругвами було сімдесять ріжнородних вінків з ріжнобарвними лентами від наших установ, а на них виднілч відповідні написи. За вінками стануло духовенство у червоних ризах, а за духовенством мужеський хор під проводом п. Божика Володимира. За хором під проводом п. Чіха Михайла уставилися соколи і луговики, а за ними маси народу з цілого повіту, більше як 8.000 душ. З піснею „Святий Боже" похід рушив у напрямі місцевого кладовища. Не подобалося це заступникові старости п. Моліцькому і видав зарядження поліції, щоб похід спрямувала жидівськими заулками „найблізшой дрогой", а не ринком, хоч ринком майже все відбуваються похоронні походи. Не помогла інтервенція місцевого пароха о. Твердохліба у п. Моліцького, який стояв біля процесії з накритою головою і руками в кишенях та іронічно відповів: „Тшеба било внесьць подане і просіць о зезволене на похуд процесії"... Щоб задержати урочистий настрій і повагу свята, духовенство рішило завернути похід по бажанням п. Моліцького. Колиж завернено похід, поліція кинулася поміж делеґатів, які йшли з вінцями, „урядувати". (Опис „урядування" поліції пропускаємо, аби не наражувати нашого орґану на конфіскату. — Ред.). Підчас цеї метушні вивядовца Кравчик і старши пшодовнік Войтас арештували п. Совика Степана, якого наше духовенство запросило до удержування порядку в поході, мабуть за те, що він успокоював громадянство і спрямовував людей за походом на кладовище. П. Совика по укінченню свята випущено на волю. Так дійшла процесія на цвинтар. Тут над новоуправленими могилами українських вояків о. декан Карпевич відправив панахиду. Дуже гарну проповідь виголосив о. Чехович, парох в Річиці, а по нім підбадьорюючу промову посол Кохан. Підчас співу „Вічная Память" всі хоругви похилилися і закрили могили борців, а руханкові товариства станули на позір! Після того відспівано кілька стрілецьких пісень і зложено на могилах вінки. По зложенні вінків похід вернув ринком під церкву, де й розвязався. Слід зазначити, що й на кладовищі не бракло озброєної поліції.

Про перепони в тому святі повідомлено в першій мірі нашу Парляментарну Репрезентацію, якої свідком і представником на святі був посол Кохан, а також Папського Нунція, в цїли витягнення відповідних консеквенцій за нарушення релігійної свободи.

Учасник свята.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 12. п. м. масло експортове 4·50 зол.; десерове 4·40 зол.; літра молока 25 сотиків; літра сметани 1·30 зол; копа яєць 6·20 зол.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр: Замкнений.

Малий Міський Театр: Середа год. 8. „Грім із ясного неба" (виступ Фрончковського).

Кіна.

АПОЛЬО: Серце вуличниці.

КАСІНО: Тому, що Тебе люблю та Пьон Шаней.

КОЛЬОСЕИ: Нечинне.

КОПЕРНИК: Зводник та уста надто червоні.

ЛЕВ: З причини відновлення салі й інсталяції звукового апарату кіно зачинене.

МАРУСЕНЬКА: Зводник та уста надто червоні.

ОАЗА: Неприятелі.

ПАЛЯС: Білі тіни.

ПАН: Проклін жемчугів. Кон і Келі в гаремі.

ПАСАЖ: „Дальші пригоди Тажана і звукові додатки.

ПРОМІНЬ: З причини реконструкції замкнено.

СТИЛЕВЕ: Дикунка.

ФАТАМОРГАНА: Поворот з неволі.

ХИМЕРА: Кандидатки до розводу.

УТІХА: Розбійник (Род ля Рок) і Пат та Паташон ідуть зайцем.

Програма радіо.

Четвер 14. VIII. 1930.

Варшава (1411,7) 18·00 Концерт. **Гельсінгфорс** (221,4) 19·30. Спів. **Ляйпціг** (259) 19·30. Концерт. **Льондон** (356,3) 14·30 Легка музика. **Берлін** (418) 16·05 Твори Моцарта. **Стокгольм** (436) 18·30 Грамофонові платни. **Рим** (441) 17·30. Концерт. **Лянгенберг** (473) 13·05 Концерт. **Прага** (487) 12·20 Орхестра. **Брюссель** (509) 18·00 Радіотріо. **Відень** (516,3) 20·05 Твори Моцарта. **Мюнхен** (533) 17·05 „Сумерк Богів" Моцарта. **Будапешт** (550) 17·40 Орхестра. **Москва** (825) 11·00 Пісні і танки. **Харків** (1304) 19·00 Концерт. **Париж** (1725) 15·45 Танкова музика.

Пятниця 15. VIII. 1930.

Варшава (1411,7) 12.10 Ґрамофони. **Гельсінгфорс** (221,4) 18·40 Спів. **Ляйпціг** (259) 16·30 Концерт. **Берлін** (418) 17·25 Поезії Юлія Гарта. **Стокгольм** (436) 18·20 Сольо на гармонії. **Рим** (441) 13·30. Легка музика. **Лянгенберг** (473) 13·05 Популярний концерт. **Прага** (487) 13.30 Військовий концерт. **Міляно** (501) 17·00 Музичні продукції. **Брюссель** (509) 16·00 Танкова музика. **Відень** (516,3) 11·00 Концерт з Сальцбурга. **Мюнхен** (533) 10·00 Богослуження. **Будапешт** (550) 11·00 Грецько-катол. богослуження. **Харків** (1304) 19·00. Концерт. **Париж** (1725) 16·45 Радіоконцерт

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Український Театр „Кооператива" у Львові. Український Театр ім. І. Тобілевича в Станиславові:

Старий Самбір:

14. VIII. Доллі.
15. VIII. Троянда Стамбулу.
16. VIII. Ревія „Раз та добре".
17. VIII. „Ой, не ходи Грицю".
18. VIII. Меді.

На відкриття сезону театрального 1930/31 в Станиславові приготовляє театр історичну пєсу на 5 дій Старицької-Черниxівської п. з. „Гетьман Дорошенко" і оперетку на 3 дії „Прекрасна Олена". Музика Оффенбаха. 2392

Савицька Марія і Періжок Іван складають 25 зол. на „Рідну Школу" замісць повідомлень про своє вінчання, яке відбулося 7. VIII. ц. р. 242 1-1

Кандидати на вчителів кооперативних предметів зволять **до 20. ц. м.** подати свій житепис і відписи свідоцтв на адресу Адміністрації „Діла" **„для кооператора".** 233 1-2

Справлення помилки. В подяці п. Олени з Крушельницьких Наґірної, поміщеній в ч. 176 „Діла" пропущено через недогляд два слова. Дотичне речення подяки має виглядати так: „Складаю щиру подяку Всч. Духовенству, **Приятелям**, Хв. Товариствам, Хорові і Знакомим".

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.